

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**на дисертаційну працю Караманова Олексія Владиславовича
на тему «Теорія і практика педагогічної діяльності музеїв в сучасному
освітньому просторі України», представленій до захисту на здобуття
наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки**

Дисертаційна робота Караманова Олексія Владиславовича є актуальним, успішно завершеним історико-педагогічним дослідженням, що присвячене теорії і практиці педагогічної діяльності музеїв в сучасному освітньому просторі України. Актуальність проблеми, що обрана дисертантом для науково-педагогічного дослідження, не викликає ніяких сумнівів, оскільки детермінована особливостями сучасного покоління візуалів, для якого комп'ютерні технології – це засіб розширення їхньої власної свідомості та ідентичності, а соціальні медіа – це спосіб життя. Крім того, пандемія COVID-19 вже доказала усьому світу високий ступінь глобальної взаємопов'язаності та взаємозалежності, та поступово навчає нас тому, як повинна змінюватися освіта. Зазначене наголошує на презентації сучасних музеїв як провідних центрів комунікації. Отже, неможна не погодитися із твердженням дисертанта про необхідність формування принципово нової парадигми музейної науки, що сприятиме формуванню концепції музею як самостійного способу моделювання різних феноменів соціальної історії та культури із значними інформаційними, пізнавальними і комунікативними можливостями.

Загалом, хотілося би виділити дві провідні риси залучення музеїв до навчальної діяльності. По-перше, музейний простір надає тим, хто навчається, можливість активно взаємодіяти з наявною інформацією, артефактами та досвідом, навіть якщо ці можливості відбиваються моментами пасивної сприйнятливості. По-друге, як платформа активного навчання, музеї запрошують до навчання, а не вимагають цього, саме тому їх

часто називають «вільним вибором» або неформальним навчальним середовищем. Зазначимо, що результати останніх досліджень свідчать, що, коли людина має певний ступінь особистої свободи, волі вибору щодо форми та напряму її власної навчальної діяльності, то таке навчання, як правило, стає більш значущим та надійним.

Є вартим уваги всебічне вивчення підходів щодо розуміння змісту педагогічної діяльності музеїв, зумовлених певними історичними особливостями, існуванням різних освітніх парадигм та регіональних відмінностей, що дозволило автору виокремити та схарактеризувати три підходи, а саме німецький, англо-американський та східноєвропейський.

Олексій Владиславович опрацював значну кількість праць (673 джерела, серед них 96 іноземними мовами, переважно польською) із історії педагогіки, музеєзнавства, філософії освіти та культури, на основі вивчення яких музейно-педагогічна діяльність отримала в роботі міждисциплінарну інтерпретацію та ідентифікацію у системі традиційної, предметно зорієнтованої, особистісно зорієнтованої та креативної парадигм, а також у межах філософсько-педагогічних течій біхевіоризму, позитивізму, прагматизму, екзистенціалізму, конструктивізму та конективізму. На основі вивчення наукових підходів та філософських течій щодо розуміння змісту та спрямованості педагогічної діяльності музеїв; дисертантом уточнено суть таких понять як: “музейна педагогіка”, “музейна дидактика”, “музейна комунікація”, “музейний простір”, “музейне середовище навчання”, “музейно-педагогічний процес”, “засоби музейної педагогіки”, “педагогічна діяльність музеїв” у контексті сучасної освітньої парадигми України.

На схвалення заслуговує ґрунтовне вивчення різних аспектів організаційних форм педагогічної діяльності музеїв, що передбачають застосування елементів музейної дидактики для конструювання занять відповідно до запитів аудиторії. Так, дисертант визначає особливу роль та статус сучасного музейного педагога, надає характеристику його ключовим компетенціям (комунікативність; перцептивні педагогічні здібності до

інтуїції та емпатії; динамізм особистості; оптимістичне прогнозування; креативність тощо).

Як позитивний чинник відмітимо й обґрунтування трьох можливих моделей взаємодії музейного педагога з учителем, що є найпоширенішими у практиці та можуть застосовуватися у сучасному музейному просторі, зокрема, лінійна модель, доповнююча модель, а також посередницька.

Корисним і цікавим є проведений дисертантом аналіз педагогічної діяльності музеїв у взаємодії із закладами різних рівнів освіти (початкова школа, основна школа, старша школа, вища школа), виявлені особливості та характерні ознаки організації такої взаємодії з урахуванням вікових відмінностей та мети на кожному з рівнів освіти.

Можна підтримати автора й у твердженні, що музейний простір об'єднує цілі як академічної, так і неформальної освіти. Дисертантом переконливо доведено, що у контексті організації педагогічної діяльності музеїв позашкільна освіта відкриває можливості для розвитку розумових здібностей дитини; формування відповідних емоцій; організації колективної співтворчості тощо.

Доцільність науково-педагогічного дослідження посилює також обґрунтована ідея про виняткове значення в умовах розбудови Нової української школи організації педагогічної діяльності музеїв з урахуванням особливостей інклюзивних практик та положень універсального дизайну.

Заслуговує на схвалення й наукове обґрунтування, що підкріплено власним досвідом дисертанта, виокремлених способів проектної діяльності (індивідуальний, парний та груповий), оскільки саме проектна робота дає змогу студентам різних спеціальностей актуалізувати свої знання з позиції бачення різних прикладних аспектів, їх застосування з погляду минулого, сьогодення та проєкції у майбутнє.

Також імпонують визначені Олексієм Владиславовичем прогностичні тенденції розвитку педагогічної діяльності музеїв в контексті гуманізації системи освіти, а саме: звернення до актуальних інформаційних технологій в

організації педагогічної діяльності музеїв (що відкриває нові можливості для педагогів у сенсі індивідуалізації навчання); розуміння музею як потужного центру міждисциплінарної комунікації, інтерактивної педагогічної взаємодії; актуалізатора музейно-педагогічних програм та проєктів тощо.

Перевагами поданого дослідження слід уважати те, що Карамановим О.В. подано детальну характеристику кожного застосованого в дисертації поняття, виявлено високий ступінь узагальнення отриманих результатів і висновків, прогнозовано тенденції подальшого розв'язання важливої для сучасної педагогічної науки і практики проблеми з урахуванням цінного сучасного досвіду.

Фактичний матеріал, представлений у додатках, а також результати й висновки дисертаційної роботи Карамановим О.В. можуть бути використані для змістовного збагачення навчальних курсів з історії педагогіки, загальної педагогіки, музейної педагогіки, для розробки навчально-методичної літератури, а також у подальших наукових розвідках.

Основні результати проведеного дослідження повністю викладено у 63 наукових працях, з них: монографія – 1, 11 навчальних і навчально-методичних посібників, 24 статті в українських наукових фахових виданнях, 22 – у виданнях інших країн (зокрема, 11 – у періодичних наукових виданнях), 23 апробаційні публікації у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій.

Проте, як і кожне новаторське дослідження, дисертація не позбавлена певних зауважень та питань дискусійного характеру:

1. Цінність дисертацій з історії педагогіки полягає в тому, що вони дозволяють дослідити поступовий розвиток тих чи інших процесів, концепцій та підходів. З цього кута зору визиває сумніви сама структура роботи, що не дозволила широко представити сутнісну характеристику кожного з етапів.

2. З цим зауваженням пов'язане й друге, що стосується відсутності в роботі характеристики переваг та недоліків в організації педагогічної

діяльності музеїв в освітньому просторі України на кожному із визначених дослідником етапів.

3. Відсутність обґрунтування в роботі хронологічних меж, а саме її нижньої межі залишає дискусійним виділення нижньої межі першого етапу, а саме 1991 року. Оскільки із здобуттям незалежності 1991р. на політичному рівні для України дійсно починається новий етап, але на практиці в історії музейництва знаковою вважається подія відкриття 30 листопада 2001 р. у приміщенні Київської міської організації товариства «Меморіал імені Стуса» першої на пострадянському просторі музейної експозиції «Забуттю не підлягає: хроніка комуністичної інквізиції», яка відображає комуністичні злочини в Україні 1917—1991 рр.

4. У роботі дисертант у якості важливої умови реалізації дидактичних прийомів та методів у музейному просторі зазначив тематичне зонування, але поза увагою залишилося питання проектування цих зон, їх облаштування, інтер'єрні характеристики, кольорова гамма, варіанти подання різних об'єктів, особливості створення експозицій та ін. Хоча й автор і звертається до положень універсального дизайну (стор. 186-190), але, на нашу думку, робота виграла б, якщо було розставлено акценти щодо, з одного боку, на творчому використанні готової музейної експозиції в педагогічній діяльності, а з іншого боку, на методиці створення шкільного, тематичного музеїв тощо. Саме такі рекомендації заповнили би лакуну в теорії і практиці музейної діяльності щодо синтезу суто дизайнерських та педагогічних вимог, що цілком відповідає мультидисциплінарної сутності феномену музею.

5. У дисертації виокремлено різні шляхи пристосування музеїв до освітніх потреб, але бажано було б у дисертації приділити увагу особливій ролі мобільних (пересувних) музеїв, значущість яких було підкреслено в монографії «Музеї та діти» (UNESCO 1979), де викладено результати аналітичного огляду педагогічної діяльності роботи музеїв, проведеного Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури ще наприкінці 70-х років ХХ століття, та залишається актуальними й сьогодні.

Однак, висловлені зауваження не знижують наукової цінності проведеного О. В. Карамановим дослідження, яке підтверджує наукову зрілість і професійну компетентність дисертанта, а отримані ним нові наукові результати, незаперечно, мають вагоме теоретичне і практичне значення для розвитку сучасної педагогічної теорії.

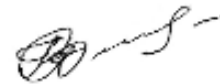
Таким чином, дисертаційна праця на тему «Теорія і практика педагогічної діяльності музеїв в сучасному освітньому просторі України» є завершеним, цілісним, самостійним дослідженням, яке відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. за № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р. і за № 607 від 15.07.2020 р.), і дає підстави для присудження Караманову Олексію Владиславовичу наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент,

доктор педагогічних наук, професор,

проректор з наукової роботи

Харківської державної академії культури

О. В. Гончар

